

ПОНЯТТЯ ТА АРХІТЕКТОНІКА ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Грабчук О. М.

Анотація. Процеси глобалізації суттєво трансформують закономірності розвитку національних економік. Економічний простір національних економік перебуває під домінуючим впливом глобального економічного простору, який має власні, якісно відмінні особливості розвитку. Дослідження цих закономірностей є важливою передумовою коректності всіх інших економічних досліджень на макрорівні. Статтю присвячено поглибленню теоретичного розуміння глобального економічного простору як логічного конструкту в межах індетерміністської парадигми наукового мислення та обґрунтуванню його архітекtonіки. Під час написання статті використано методи абстрагування, аналізу (в тому числі семантичного аналізу), синтезу з урахуванням концептуальних засад теорії синергетики. Основою наукових розробок став теоретичний даробок українських і зарубіжних науковців стосовно розуміння сутності економічного простору загалом. За результатами якісного семантичного аналізу уточнено формулювання поняття економічного простору як системи продуктивних сил і господарюючих суб'єктів, механізм взаємодії яких забезпечує розвиток суспільства у конкретно-просторових і конкретно-часових умовах. Глобальний економічний простір розглядається в межах наведеного розуміння економічного простору загалом як складно організована система національних економік. Його архітекtonіка (принципи устрою, що визначаються внутрішніми закономірностями розвитку) обумовлюється синергетичними ефектами та специфічними властивостями розвитку, до яких належать самоорганізація, самореферентність, гетерархія, емерджентність, відкритість, поєднання дегресії та егресії, дисипативності та ентропійності. Загальні закономірності розвитку глобального економічного простору мають контингентний характер. Розуміння глобального економічного простору та його декомпозиція в контексті синергетики дають змогу впровадити релятивізм у виконання економічних досліджень.

Ключові слова: економічний простір, глобальний економічний простір, синергетика, релятивізм, гетерархія.

ПОНЯТИЕ И АРХИТЕКТОНИКА ГЛОБАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА

Грабчук О. Н.

Аннотация. Процессы глобализации существенно трансформируют закономерности развития национальных экономик. Экономическое пространство национальных экономик находится под доминирующим влиянием глобального экономического пространства, которое имеет собственные, качественно отличные особенности развития. Исследование этих закономерностей является важной предпосылкой корректности всех других экономических исследований на макроуровне. Статья посвящена углублению теоретического понимания глобального экономического пространства как логического конструкта в пределах индетерминистской парадигмы научного мышления и обоснованию его архитектуры. При написании статьи использованы методы абстрагирования, анализа (в том числе семантического анализа), синтеза с учетом концептуальных принципов теории синергетики. Основой научных разработок стали теоретические наработки украинских и зарубежных ученых относительно понимания сущности экономического пространства в целом. По результатам качественного семантического анализа уточнена формулировка понятия экономического пространства как системы производительных сил и хозяйствующих субъектов, механизм взаимодействия которых обеспечивает развитие общества в конкретно-пространственных и конкретно-временных условиях. Глобальное экономическое пространство рассматривается в пределах приведенного понимания экономического пространства в целом как сложноорганизованная система национальных экономик. Его архитекtonика (принципы устройства, которые определяются внутренними закономерностями развития) обуславливается синергетическими эффектами и специфическими свойствами развития, к которым принадлежат самоорганизация, самореферентность, гетерархия, эмерджентность, открытость, сочетание дегрессии и эгрессии, дисипативности и энтропийности. Общие закономерности развития глобального экономического пространства имеют контингентный характер. Понимание глобального экономического пространства и его декомпозиция в контексте синергетики дают возможность внедрить релятивизм в выполнение экономических исследований.

Ключевые слова: экономическое пространство, глобальное экономическое пространство, синергетика, релятивизм, гетерархия.

THE CONCEPT AND ARCHITECTONICS OF THE GLOBAL ECONOMIC SPACE

O. Hrabchuk

Abstract. *The processes of globalization essentially transform the patterns of development of national economies. The economic space of national economies is under the dominant influence of the global economic space, which has its own, qualitatively distinct features of development. The study of these patterns is an important prerequisite for correctness of all other economic studies at the macro level. The article is dedicated to deepening the theoretical understanding of the global economic space as a logical construct within the indeterministic paradigm of scientific thinking and to substantiating its architectonics. In the article, there used the methods of abstraction, analysis (including semantic analysis), synthesis in view of the conceptual principles of the theory of synergetics. The research developments are based on theoretical works of Ukrainian and foreign scientists regarding the understanding of the essence of the economic space as a whole. Using the results of the qualitative semantic analysis, there clarified the formulation of the concept of economic space as a system of productive forces and economic entities, the mechanism of interaction of which ensures the development of society under specific spatial and concrete-temporary conditions. The global economic space is considered within the presented understanding of the economic space as a whole as a complexly organized system of national economies. Its architectonics (principles of design, which are determined by the internal laws of development) is defined by synergistic effects and specific developmental properties, including self-organization, self-referentiality, heterarchy, emergence, openness, combination of degression and egression, dissipativity, and entropy. The general patterns of development of the global economic space are contingent in their nature. Understanding the global economic space and its decomposition in the context of synergetics provide an opportunity to introduce relativism into performance of economic research.*

Keywords: *economic space, global economic space, synergetics, relativism, heterarchy.*

Одним із найбільш важливих аспектів сучасного економічного життя є глобалізація, яка визначає розвиток людського суспільства в цілому й окремих суспільних формацій зокрема. Глобалізація, змінюючи структуру світового господарства, визначає загальні детермінанти його розвитку й обумовлює закономірності трансформації національних економік. Економічні процеси в межах світового господарства набувають системного характеру, перетворюючи його на єдине ціле, створюючи глобальний економічний простір, який має власні закономірності розвитку. Існування таких закономірностей констатується як факт, однак їх виявлення і дослідження переважно мають частковий характер.

Окремі аспекти розвитку глобального економічного простору є широко дослідженими. Зокрема, порівняльний аналіз економік різних країн, закономірностей розвитку національних економік, їх типологію наведено у працях Л. Антонюк, О. Білорус, В. Гейця, Я. Жаліло, С. Соколенка, Я. Столярчука, А. Філіпенка, В. Шевчука, О. Яковця та ін. Функціонування товарних та фінансових ринків досліджували В. Чарлз Гілл, І. Гладій, Б. Дікон, І. Дюмулен, Г. Колодко, П. Куцик, П. Стабс, Ю. Пахомов, М. Халс, З. Луцишин, О. Швиданенко й ін. Вплив міжнародних організацій і фінансових установ на функціонування глобальної економіки в цілому, розвиток національних економік і соціумів охарактеризовано Т. Алексеевою, Л. Верещаком, В. Колодською, Д. Лук'яненко, Л. Поручником, Е. Райнертом, Т. Циганковою. Однак менш широко висвітлено загальнотеоретичне розуміння глобального економічного простору, його декомпозицію та закономірності розвитку (А. Гальчинський, Д. Гелт, Т. В. Кальченко, Дж. Сакс), що й обумовлює актуальність цього дослідження.

Метою статті є поглиблення теоретичного розуміння глобального економічного простору з позицій індетерміністського підходу й обґрунтування його архітекtonіки. Методологія дослідження наведена переважно методами абстрагування, аналізу (в тому числі семантичного аналізу) та синтезу в межах концептуальних засад теорії синергетики.

Дефініцій економічного простору існує значна кількість, але у їх формулюваннях спостерігаються суттєві відмінності. Зокрема, було розглянуто визначення економічного простору О. Біякова, В. Пефтієва [1], В. Василенка [2], А. Гранберга [3], Б. Данилишина [4], О. Іншакова та Д. Фролова [5], П. Кругмана [6], С. Оліфера [7], Т. Пеппі [8], В. Чемкарева [9], Н. Чернецової [10]. З точки зору семантичного аналізу всю сукупність розглянутих визначень можна відобразити за допомогою схеми (рис. 1).

Основою формування дефініції «економічний простір» виступає поняття системи або різні компоненти цього поняття. Дійсно, система є поєднанням певних підсистем, що мають взаємодії між собою і являють організовану сукупність із визначеною структурою. Тобто використання як семантичного ядра у понятті «економічний простір» понять «поєднання», «структура», «сукупність» є рівнозначним до використання поняття «системи» як більш загального. Спорідненим із використанням поняття «системи» є використання поняття «форми організації», оскільки воно включає два компоненти поняття «системи» – «структуру» та «взаємодії». Логічно пов'язаним із використанням як семантичного ядра при дефініції поняття «економічний простір» видається використання поняття «простір, територія», однак тут існує певна суперечність. Перш за все, ви-

дається формально некоректним визначати «економічний простір» через «простір» загалом, оскільки семантична спорідненість дефініцій не означає їх відповідності по суті.

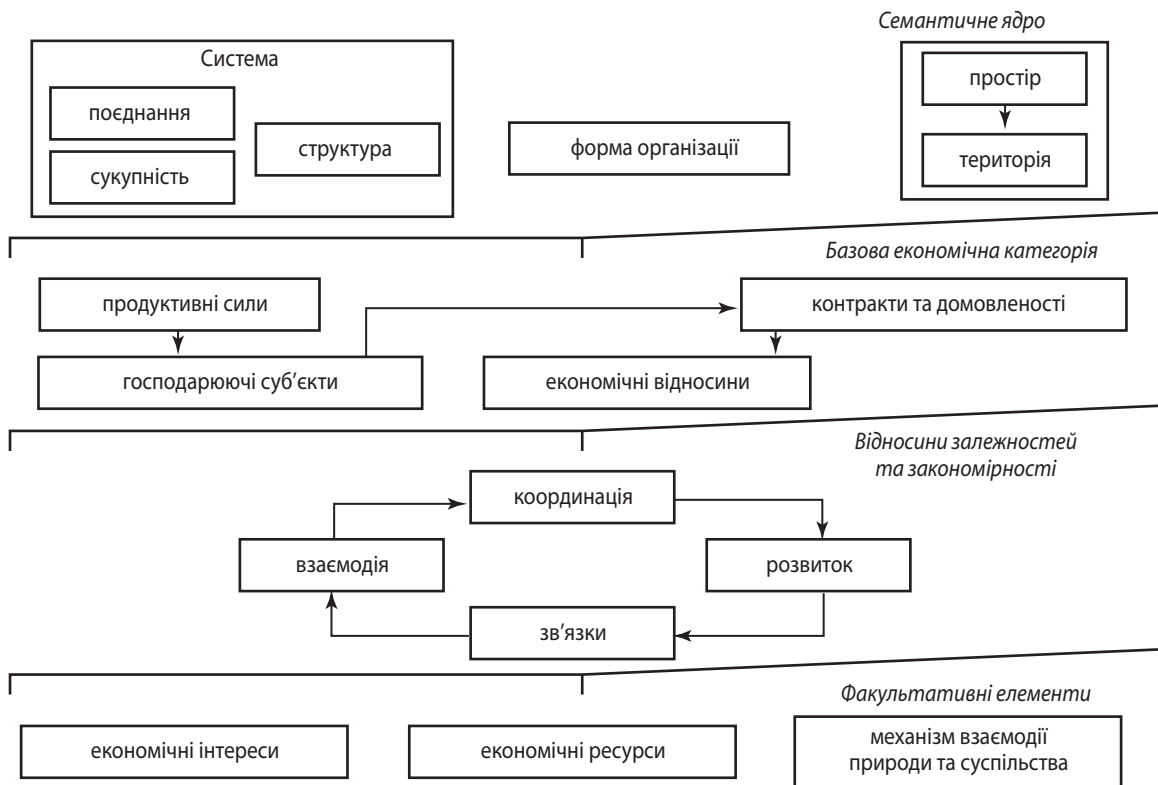

Рис. 1. Складові поняття «економічний простір» за результатами якісного семантичного аналізу

Джерело: сформовано автором на основі [1–10]

Звернемось до основ розуміння поняття простору. Його дефініція з точки зору філософії включає в себе форму існування матерії, що містить у собі певну сукупність елементів і характеризується протяжністю, положенням елементів відносно одного структурою та взаємодією об'єктів [7, с. 75]. У фізичному словнику простір визначають як фундаментальну структуру координації матеріальних об'єктів і їх станів: систему відношень, яка відображає координацію основних об'єктів (відстані, орієнтацію і т.д.) [11, с. 482]. З математичної точки зору простір – це будь-яка множина об'єктів, які мають спільні характеристики та описуються спільними залежностями між ними. Таким чином, простір має такі компоненти: певну сукупність елементів, що взаємодіють між собою і взаємно обумовлюють стан одне одного, що, своєю чергою, визначає архітектуру простору. З цієї точки зору розуміння простору є дуже близьким до розуміння системи, таким як його пропонує основоположник тектології А. А. Богданов [12, с. 274].

Як базові економічні категорії зазвичай використовують поняття «господарючі суб'єкти», «продуктивні сили», «економічні відносини» інколи – «контракти та домовленості», що також означає частковий перетин явищ або механізм їх взаємодії. Носієм таких взаємодій є економічні зв'язки, на основі чого забезпечується координація елементів системи та її розвиток. Семантична відповідність понять «зв'язки», «взаємодії», «координація», «розвиток» забезпечується їх взаємообумовленістю та динамізмом. Не можна виокремити: яка з даних компонент відносин залежності та закономірностей є вихідною та забезпечує виникнення інших, оскільки їх динамізм водночас формує циклічність закономірностей. Отже, економічний простір як система є динамічним та самообумовленим (межі простору не визначено та взаємодії виникають у просторі, а не поза ним).

Факультативні елементи дефініції «економічний простір» специфікують його розуміння як певного середовища, в якому реалізуються економічні інтереси, використовуються економічні ресурси чи забезпечується взаємодія природи та суспільства. При визначенні факультативних елементів поняття економічного простору необхідно враховувати їх частковий перетин із іншими складовими. Так, «економічні інтереси» є однією з компонентів поняття «господарючі суб'єкти», «економічні ресурси» поняття «продуктивні сили».

Таким чином, якісний семантичний аналіз поняття «економічний простір» дає змогу уточнити дефініцію цього поняття як системи продуктивних сил і господарюючих суб'єктів, механізм взаємодії яких забезпечує розвиток суспільства у конкретно-просторових і конкретно-часових умовах. Зважаючи на розуміння поняття економічного простору як множини просторово організованих економічних об'єктів, то, окрім координат економічного характеру, такий простір характеризується ще й просторово-часовими координатами, отже, як об'єкт дослідження має більше ступенів свободи. Слід зважати також на дискретно-континуальний характер економічного простору. Його дискретність визначається конкретністю просторових і часових умов, а континуальність – їх загальністю. Дискретність і неоднорідність економічного простору підкреслюється також у дослідженні [7, с. 76].

Глобальний економічний простір є формою економічного простору, в якому економічними об'єктами є національні економіки [7, с. 77], і являє собою систему взаємопов'язаних національних економік, механізм взаємодії яких забезпечує розвиток людського суспільства у конкретно-просторових та конкретно-часових умовах. Такий погляд на глобальний економічний простір дає підстави до його розуміння як синергетичної системи, а синергетична економічна система [13, с. 96–102] може мати необмежену кількість просторових і часових координат, трансформується у комплекс метасистеми та відповідних підсистем, її розвиток може бути представлено як вектор у межах одного і того ж самого –мірного простору. Це також означає, що для будь-якої комплексу підсистем у межах глобального економічного простору співпадатимуть частково або повністю їх виміри та формуватиметься нова сукупність взаємодій, що призводить до змінної ієрархії підсистем та визначає особливу архітектуру.

Глобальний економічний простір має специфічну архітектуру, під якою розуміємо принципи його устрою, що визначаються внутрішніми закономірностями розвитку (давн.-грец. – (archi) – головний, давн.-грец. – (tektos) будувати). Архітектура глобального економічного простору визначається його принципами побудови (самоорганізація, емерджентність, гетерархія, релятивізм, поєднання егресії / дегресії, дисипативності / ентропійності) та загальною системою зв'язків, що впливають із індетермінізму економічних явищ і процесів, сформованого працями Пригожина І. [14], Курдюмова С., Князевої О. [15], Поппера К. [16].

Розуміння архітектури глобального економічного простору наведено на рис. 2.

Синергетичне розуміння глобального економічного простору є водночас вужчим і ширшим від розуміння економічного простору загалом. Так, властивість організації економічного простору обумовлюється моментом фіксації його як системи з новими якісними властивостями. Для глобального економічного простору як різновиду системи, що є водночас відкритою, але не підлягає ніяким зовнішнім впливам, така фіксація неможлива. Самоорганізація проявляє себе у дуалістичній єдності з дезорганізацією, коли система досягає нових станів через подолання криз. Джерелом і причиною розвитку глобального економічного простору є він сам, що і визначає його самореферентність, що не є можливим для економічного простору загалом. Будь-який образ циклічної організації є властивістю самореферентності. Синергетична система (чи її конструкт) організує сама себе, існуючи відокремлено від навколишнього світу (підтримуючи свою цілісність), та вбудована в нього (що є умовою самоорганізації). Складна система реалізує сама себе через виконання власних операцій та самовідтворення (автопоєзис). Суперечності тут не існує, оскільки система не просто відкрита до оточення, але операціонально замкнута, що дає їй можливість підтримувати власну ідентичність [16, с. 98–99].

Ієрархія для глобального економічного простору трансформується в гетерархію, що передбачає мінімальну субординацію економічних зв'язків, відсутність сталої структурної організації (імовірноше, контингентність форм структурної організації) та гетерогенність окремих елементів [18, с. 55]. Економічні процеси у глобальному економічному просторі відтак ніколи повторюють самих себе, що визначає його релятивізм як системи.

Динамізм глобального економічного простору проявляє себе переважно як емерджентність (із виникненням нових властивостей простору внаслідок процесів взаємодії окремих національних економік без утворення таких властивостей в самих компонентах системи). Наявність процесів, що самопідтримуються, виражається в здатності глобального економічного простору до авторепродукції.

Гетерархія виступає наслідком дегресії, коли центри підпорядкування не мають між собою егресивної різниці. Гетерогенність елементів синергетичної системи визначальний чинник її різноманітності. Передбачається, що система демонструє нові властивості, у тому числі і тому, що існують якісні та кількісні відмінності між різними елементами системи. Яскравим прикладом є формування шостого технологічного укладу на основі глобалізації в них процесів у межах постіндустріального суспільства [19, с. 16].

Структурна організація системи постійно змінюється, оскільки відносини гетерархії є менш сталими, ніж відносини ієрархій, а отже, система стає релятивістською з точки зору прояву всіх її інших властивостей. Інакше кажучи, «не існує нічого абсолютного і постійного» в характеристиці синергетичних систем. Таким чином, синергетична система являє собою релятивістську сукупність економічних процесів, що виникають під час виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів і послуг і відзначаються самоорганізацією та самореферентністю, гетерархією, емерджентністю, відкритістю. У розвитку синергетичних систем одночасно реалізуються дисипативність та ентропійність. Фактично траєкторія розвитку системи залежить від доміну-

вання в той чи інший період часу одного з напрямів її еволюції. Для глобального економічного простору, який розглядаємо як синергетичну систему, із існуванням відносно сталих субструктурних утворень це означає, що частина з них розвивається у напрямку зростання ентропії, а інша – у напрямку її зменшення. Оскільки глобальний економічний простір є відкритою системою, то, імовірно за все, матиме визначену спрямованість і загальний вектор його розвитку. Визначення такого вектору є окремим науковим завданням, вирішення якого дасть змогу прогнозувати виникнення глобальних кризових явищ.

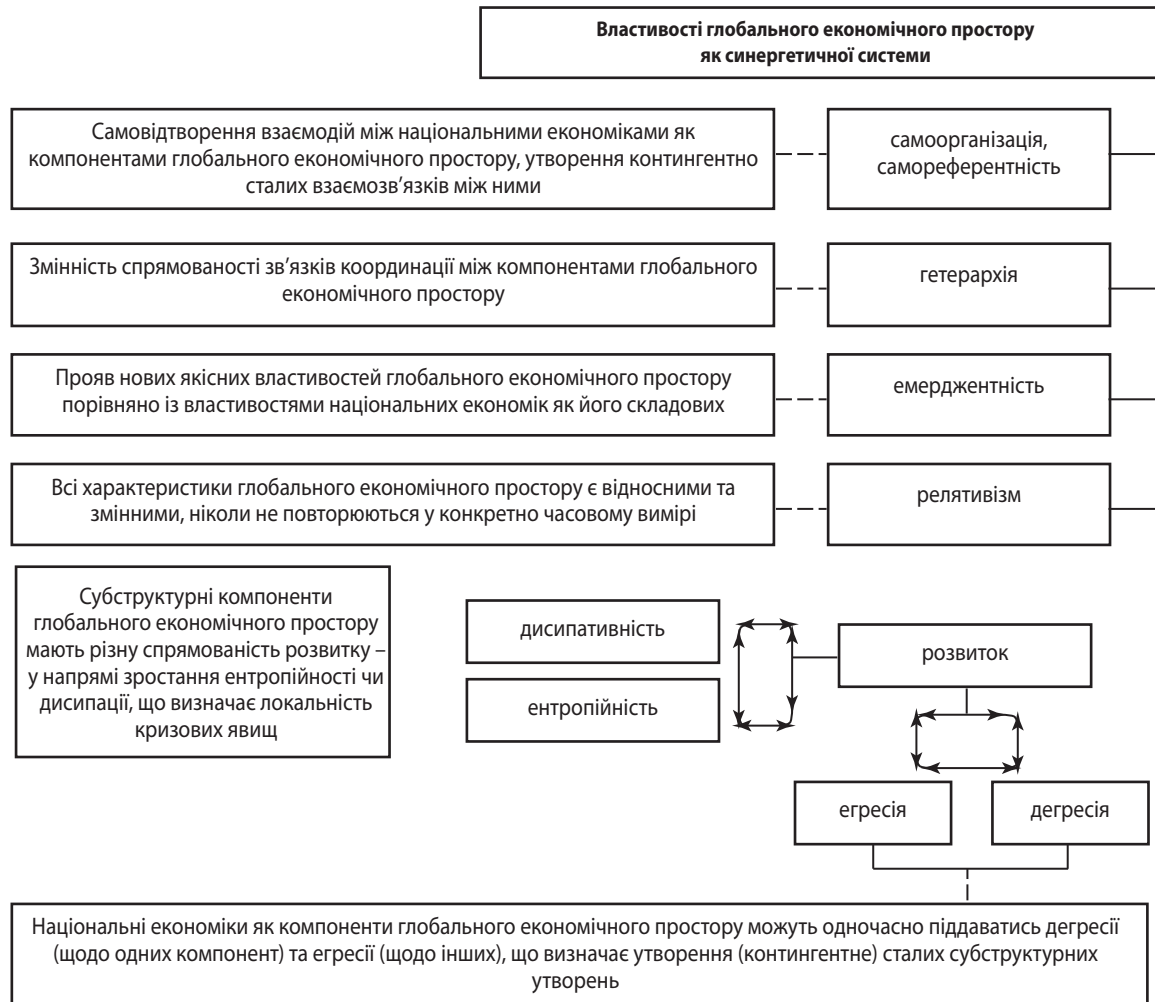

Рис. 2. Архітектура глобального економічного простору

Джерело: сформовано автором

Глобальний економічний простір розуміється в межах індетерміністської парадигми наукового мислення одночасно як казуальний та аказуальний. Детермінанти його розвитку визначаються контингентними причинно-наслідковими залежностями. У межах триваючих причинно-наслідкових залежностей глобальний економічний простір функціонує як ієрархічна система, його впливи є визначеними для кожної субструктурної компоненти, для національних економік. В моменти змін контингентності змінюється архітектура глобального економічного простору, він набуває ознак гетерархічно організованого. Отже, під час змін контингентності детермінанти розвитку стають багатовекторними, визначаючи трансформацію простору. Періоди змін контингентності характеризуються також змінністю впливів глобального економічного простору на розвиток національних економік.

Таким чином, за результатами якісного семантичного аналізу уточнено поняття економічного простору, глобального економічного простору, за допомогою методів абстрагування та синтезу визначено специфічні риси організації глобального економічного простору як синергетичної системи та визначено його архітектоніку. Пропоновані розуміння економічного простору та глобального економічного простору є більш загальними порівняно із існуючими напрацюваннями світової спільноти, в яких інтерпретація зазначених понять переваж-

но пов'язана зі специфікою сфери дослідження. Розуміння глобального економічного простору та його декомпозиція в контексті синергетики дають змогу впровадити релятивізм у виконання економічних досліджень та обґрунтувати використання відповідної методології, що і є метою подальших наукових розвідок.

Література: 1. Пефтиев В. Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты: монография. Томск: Изд-во Том. ун-та, 2004. 151 с. 2. Василенко В. Н. Об основных конструктивных элементах экономического пространства. *Экономика и право*. 2009. № 2 (24). С. 5–10. 3. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики: учебник. М.: ГУ ВШЭ, 2003. 495 с. 4. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України/за ред. Б. М. Данилишина. Київ: РВПС України НАН України, 2008. 220 с. 5. Иншаков О. В., Фролов Д. П. Экономическое пространство и пространственная экономика. *Экономическая наука современной России*. 2005. № 4. С. 174–180. 6. Бутенко Т. О. К вопросу о сущности экономического пространства. *Экономика та право*. 2010. № 4. С. 13–17. 7. Оліферук С. І. Економічний простір: сутність, ознаки і структура. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 6.133. С. 74–79. 8. Пепа Т. В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України. Черкаси: Брама-України, 2006. 440 с. 9. Чемкарев В. В. Экономическое пространство как объект и предмет экономической науки // *Философия хозяйства: Альманах центра общественных наук и экономического факультета МГУ*. М.: Изд-во МТРК, 2000. № 3. 328 с. 10. Чернецова Н. С. Природа и структура экономического пространства и экономические интересы. *Известия Пензенского государственного педагогического университета. Общественные науки*. 2006. № 2 (6). С. 64–68. 11. Вакуленко М. О., Вакуленко О. В. Фізичний тлумачний словник. URL: <http://slavdpu.dn.ua/fizmatzbirnyk/slovniki/sl11.pdf>. 12. Богданов А. А. Тектология (Всеобщая организационная наука): в 2 т. Т. 1. М.: Экономика, 1989. 304 с. 13. Бузгалин А. В., Колганов А. И. Сравнительный анализ экономических систем: методология и теория (материалы спецкурса). *Вестник Московского университета*. Серия 6: Экономика. 2002. № 3, Ч. 1. С. 94–113. 14. Пригожин И. Творящая натура: Детерминизма нет ни в обществе, ни в природе. *Эксперт*. 2000. № 18 (260). С. 72–73. 15. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетика как новое мировидение: диалог с И. Пригожиным. *Вопросы философии*. 1992. № 12. С. 3–20. 16. Баженов Л. Б., Казютинский В. В., Мамчур К. А., Сачков Ю. В., Севальников А. Ю. Вероятностная причинность и теория постпозитивности К. Поппера // *Спонтанность и детерминизм*. М.: Наука, 2006. С. 66–74. 17. Князева Е. Н. Конструктивистская эпистемология. *Философские науки*. 2010. № 11. С. 88–103. 18. Старк Д. Гетерархия: неоднозначность активов и организация разнообразия в постсоциалистических странах. *Экономическая социология: новые подходы к институциональному и сетевому анализу*. 2001. Т. 2. № 2. С. 94–114. 19. Дейнека Т. А. Протиріччя сучасної техніко-економічної парадигми в умовах інформаційної глобалізації. *Економіка розвитку*. 2015. № 4 (76). С. 13–20.

References: 1. Peftiyev V. *Teoriya ekonomicheskogo prostranstva: metodologicheskij i regionalnyy aspekt*: monografiya [Theory of Economic Space: Methodological and Regional Aspects: monograph]. Tomsk: Izd-vo Tom. un-ta, 2004. 151 p. 2. Vasilenko V. N. *Ob osnovnykh konstruktivnykh elementakh ekonomicheskogo prostranstva* [On the Main Constructive Elements of the Economic Space]. *Ekonomika i pravo*. 2009. No. 2 (24). P. 5–10. 3. Granberg A. G. *Osnovy regionalnoy ekonomiki: uchebnik*. M.: GU VShE, 2003. 495 p. 4. *Ekonomichnyi prostir i dynamika rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy/za red. B. M. Danylyshyna*. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2008. 220 p. 5. Inshakov O. V., Frolov D. P. *Ekonomicheskoye prostranstvo i prostranstvennaya ekonomika* [Economic Space and Spatial Economics]. *Ekonomicheskaya nauka sovremennoy Rossii*. 2005. No. 4. P. 174–180. 6. Butenko T. O. *K voprosu o sushchnosti ekonomicheskogo prostranstva* [To the Question of the Essence of the Economic Space]. *Ekonomika ta pravo*. 2010. No. 4. P. 13–17. 7. Olyferuk S. I. *Ekonomichnyi prostir: sutnist, oznaky i struktura* [Economic Space: Essence, Features and Structure]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. 2012. No. 6.133. P. 74–79. 8. Pepa T. V. *Rehionalna dynamika i transformatsiia ekonomichnoho prostoru Ukrainy*. Cherkasy: Brama-Ukrainy, 2006. 440 p. 9. Chemkarev V. V. *Ekonomicheskoye prostranstvo kak obyekt i predmet ekonomicheskoy nauki // Filosofiya khozyaystva: Almanakh tsentra obshchestvennykh nauk i ekonomicheskogo fakulteta MGU*. M.: Izd-vo MTRK, 2000. No. 3. 328 p. 10. Chernetsova N. S. *Priroda i struktura ekonomicheskogo prostranstva i ekonomicheskoye interesy* [The Nature and Structure of Economic Space and Economic Interests]. *Izvestiya Penzenskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*. Obshchestvennyye nauki. 2006. No. 2 (6). P. 64–68. 11. Vakulenko M. O., Vakulenko O. V. *Fizychnyi tлумachnyi slovnyk*. URL: <http://slavdpu.dn.ua/fizmatzbirnyk/slovniki/sl11.pdf>. 12. Bogdanov A. A. *Tektologiya (Vseobshhaya organizatsionnaya nauka)*. Vol. 1. M.: Ekonomika, 1989. 304 p. 13. Buzgalin A. V., Kolganov A. I. *Sravnitelnyy analiz ekonomicheskikh sistem: metodologiya i teoriya (materialy spetskursa)* [Comparative Analysis of Economic Systems: Methodology and Theory (Materials of a Special Course)]. *Vestnik Moskovskogo universiteta*. Seriya 6: Ekonomika. 2002. No. 3, Part 1. P. 94–113. 14. Prigozhin I. *Tvoryashchaya natura: Determinizma net ni v obshchestve, ni v prirode* [The Creative Nature: There is no Determinism either in Society or in Nature]. *Ekspert*. 2000. No.18 (260). P. 72–73. 15. Knyazeva Ye. N., Kurdyumov S. P. *Sinergetika kak novoye mirovideniye: dialog s I. Prigozhinym* [Synergetics as a New Worldview: Dialogue with I. Prigogin]. *Voprosy filosofii*. 1992. No. 12. P. 3–20. 16. Bazhenov L. B., Kazutyinskiy V. V., Mamchur K. A., Sachkov Yu. V., Seválnikov A. Yu. *Veroyatnostnaya prichinnost i teoriya postpozitivnosti K. Poppera // Spontanost i determinizm*. M.: Nauka, 2006. P. 66–74. 17. Knyazeva Ye. N. *Konstruktivistkaya epistemologiya* [Constructivist Epistemology]. *Filosofskiye nauki*. 2010. No. 11. P. 88–103. 18. Stark D. *Geterarhiya: neodnoznachnost aktivov i organizatsiya raznoobraziya v postsotsialisticheskikh stranakh* [Heterarchy: The Ambiguity of Assets and the Organization of Diversity in the Post-Socialist Countries]. *Ekonomicheskaya sotsiologiya: novyye podkhody k institutsionalnomu i setevomu analizu*. 2001. Vol. 2. No. 2. P. 94–114. 19. Deineka T. A. *Protiryichchia suchasnoy tekhniko-ekonomichnoy paradyhmy v umovakh informatsiinoi hlobalizatsii* [Contradiction of Modern Technical and Economic Paradigm in the Conditions of Information Globalization]. *Ekonomika rozvytku*. 2015. No. 4 (76). P. 13–20.

Інформація про автора

Грабчук Оксана Миколаївна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (просп. Д. Яворницького, 35, кім. 82, м. Дніпро, 49044, Україна; e-mail: ograbchuk@i.ua).

Информация об авторе

Грабчук Оксана Николаевна – доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой финансов Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара (просп. Д. Яворницького, 35, к. 82, г. Днепр, 49044, Украина; e-mail: ograbchuk@i.ua).

Information about the author

O. Grabchuk — D.Sc. (Economics), Associate Professor, Head of Department of Finance of Oles Honchar Dnipro National University (35 Dmytra Yavornytskoho Ave., Dnipro, 49044, Ukraine; e-mail: ograbchuk@i.ua).

*Стаття надійшла до ред.
14.12.2017 р.*